

Recep VARDİ (*)

SANAL MAHREMİYET

öz

Genel anlamda mahremiyet, mekân mahremiyeti, kişisel mahremiyet ve bilgi mahremiyeti olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir. Tarih boyunca bireyler ve toplumlar kültürel farklılıklarına rağmen mahremiyetlerini korumak için mücadele etmiş ve mahremiyetlerine yönelen saldırılar karşısında da kendilerini savunmuşlardır. Bireyselliğin arttığı günümüz toplumlarında ise özel yaşam alanları konusundaki hassasiyetin artması sonucu kişisel verilerin işlenmesi ve korunması devletler tarafından hukuki güvence altına alınırken diğer yandan da teknolojik gelişmeler ve sosyal hayattaki değişimler sonucu bireylere ait mahremiyet alanı ve sınırları da daralmaktadır.

Sinema ve televizyonun başrol oynadığı gösteri çağında birey ve topluma ait mahremiyetin koruyucu zırhı kitle iletişim araçları aracılığıyla kaldırıldı. Günümüz gelişen ve yaygınlaşan bilgi işleme teknolojisi ile bireyler her an ve her yerde zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın internet kullanarak kendilerine ait mahremiyet unsurlarını sanal ortamda gönüllü olarak paylaşmakta ve ifşa etmektedirler. Bu çalışmada kişisel verilerin sanal ortamda yer alması ve paylaşılması bağlamında sanal mahremiyet incelenmiştir.

anahtar kelimeler

Mahremiyet- Sanal Mahremiyet- İnternet-Paylaşım- Kişisel Veri

abstract

Virtual Privacy

In general, the issue of privacy is examined within three main headlines; space privacy, personal privacy and information privacy. Throughout history, despite their cultural differences individuals and communities have struggled to maintain their privacy, and have defended themselves against the attacks directed to their privacy. In today's society, in which individualism has been increasing, as a result of the growing sensitiveness about privacy the personal data record and its protection is controlled by the state. On the other hand as a result of the technological developments and changes in the social life, the boundaries of individual privacy are narrowed.

In the era of vision where movie theatres and TVs play main role, the protective shield of privacy of the individual and society has been damaged through the mass media. Individuals, with today's evolving and spreading of information process technology, use internet anytime and anywhere without the restrictions of time and space and shares their privacy voluntarily. This study examines the virtual privacy within the context of keeping and sharing personal data in the virtual environment.

keywords

Privacy- Virtual Privacy - Internet-Sharing- Personal Data

Giriş

Arapça "haram" kelimesinden gelen mahrem kelimesi; yasaklanan, haram olan şey, tabu, kutsal, mukaddes ve kişinin evlenemeyeceği kişi(ler) gibi anlamları içerir (Mutçalı, 1995: 164). Diğer yandan mahrem çok samimî, içli dışlı olan, gizli herkese söylenmeyen, herkesçe bilinmemesi icap eden şey anlamında da kullanılır. (Develioğlu, 1970, s. 680) Aynı kökten türemiş olan mahremiyet ise, gizlilik (www.tdk.gov.tr) anlamına gelir.

Klasik fıkıh kitaplarında, mahremiyet kavramı, mahrem kavramına nispet edilerek aile hukukuna ilişkin konularda yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Mahremiyet kavramı fıkıh kitaplarında "*mahremiyet yakınlığı (hısımlığı)*", "*yakınlık (hısımlık) olmaksızın mahremiyet*", "*nesep, süt ve sıhriyet mahremiyeti*", "*sabit mahremiyet*", "*mahremiyet sahibi*", "*mahremiyetin hürmeti*" gibi terkipler şeklinde yer almaktadır. Mahremiyet kavramı, fıkıh kitaplarında aile hukukuna ait bir terim olarak kullanılmaktadır.

İslâm hukuk literatüründe, aile hukukuna ait teknik bir terim olarak kullanılan mahremiyet kavramı, günümüz hukuk literatüründe kullanılan ve kişinin

özel yaşam alanlarındaki hak ve hukukunu belirleyen mahremiyet kavramı ile aynı kapsamda değildir.

Klasik fıkıh kitaplarındaki tanımın dışında mahremiyet, *Şâri'in, insanın özel hayatı ile ilgili hususlarda, başkaları ile kuracağı ilişkiler hakkında taraflara yüklediği hak ve sorumluluk alanları*, şeklinde ifade edilebilir.

Başka bir deyişle mahremiyet, Şâri'in, "başkalarının ulaşmasına sınır koyduğu bir hak" olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahremiyet hakkı, bilinme, ulaşılma ve dokunulma gibi kişinin rızasına dayalı özel haklar olarak da bilinmektedir. Bu haklar, hem kul hakkı, hem de İlahî İrâdenin koyduğu sınırlara saygıyı gerektiren haklardandır. Mahremiyet hakkı, kişilerin özel yaşamları, kişilik hakları, onurları ve kişiliklerinin korunması ve saygı gösterilmesi açısından önem arz etmektedir. (Güllük, 2014, s. 106)

İslam Hukuku veya genel olarak İslami ilimlerle ilgilenenler, mahremiyet ve özel hayatın gizliliği ve korunması ile ilgili ayet ve hadisleri farklı konu başlıkları altında ifade etmekte ve özel hayat başlığı altında konuya değinmemektedirler. Modern hukukta medeni hukuk ve Anayasa Hukukunu ilgilendiren özel hayatın korunması konusu İslam Hukuku'nun ikinci kaynağı olan hadislerde detaylı olarak ele alınmış ve hükümlere de bağlanmıştır. (Armağan, 1976, s. 141-142) İslam hukukunun ortaya koyduğu hükümler özel hayatın gizliliğini dolaylı olarak koruyan prensiplerdir. Bu prensiplere uyulduğu takdirde, özel hayatın gizliliği dolaylı olarak korunmuş olacak ve insanlar, başkalarının özel hayatını ihlâl etmeyeceklerdir. Bu prensiplerde, genel olarak Müslümanların insan haklarına saygılı olmaları ve başkalarının özel hayatına müdahale etmeyecek bir karaktere sahip olmaları istenmektedir (Armağan, 1976, s. 145).

İslam hukukunun ortaya koyduğu; teccüs (ayıp araştırma) yasağı, gıybet (dedikodu yapma) yasağı, söz getirip götürme (koğuculuk yapma) yasağı, haram şeylere bakma (mahrem) yasağı, kusur bağışlama (Allah Ali İmran suresi 134. ayette "Öfkelerini yenenlere ve insanların kusurları bağışlayanlara Cennet hazırlanmıştır. Allah iyilik edenleri sever" buyurmaktadır. Bu âyette Allah başkasına ait özel hayat hallerinin yayılmamasını, kusurların ise bağışlanmasını tavsiye ederek özel hayatın korunmasını istemektedir. Bu tavsiye ve emir sebebiyle Müslümanlar başkalarının kusurlarını araştırmamaya çaba sarf ederler. Fertlerin kusurları gizli tutulduğu için, özel hayatın gizliliği de dolaylı olarak korunmaktadır.) evlere kapıdan izin alınarak girme, kişinin kendi mahremiyetini korumaya özen göstermesi ve sır saklama gibi hükümler özel hayatın gizliliğini dolaylı olarak koruyan prensiplerdir. (Armağan, 1976, s. 145-156) Diğer yandan başkasının evine izinsiz girmeme ve bakmama, izinsiz yatak ve soyunma odasına girmeme, gizli konuşmaları dinlememe ve başkasına ait yazılı metinlere izin olmadan bakmama hususları ayet ve hadislerde ifade edilmiş özel hayatı koruma şekilleridir. (Armağan, 1976, s. 159-164)

Modern hukukta mahremiyet, “Mahremiyet, genel olarak, kişilerin yalnız başına kalabildikleri, istedikleri gibi düşünüp davranabildikleri, başkalarıyla hangi yer, zaman ve koşullarda ne ölçüde ilişki ve iletişim kuracaklarına bizzat kendilerinin karar verebildikleri bir alan ve bu alan üzerinde sahip olunan hakki ifade eder. Bununla birlikte, insanın günlük yaşantısının çok önemli bir parçasını oluşturan mahremiyet hakkı, başkalarını tamamen dışlamak veya onlarla olan ilişkiyi tümüyle kesmek anlamına gelmez. Sadece bir kimsenin, kendi hayatım başkalarıyla ne ölçüde paylaşacağını belirleme hakkına sahip olduğunu ifade eder.” (Yüksel, 2003, s. 182)

Mahremiyet kavramı, mekân mahremiyeti, kişi mahremiyeti ve bilgi mahremiyeti olmak üzere üç ayrı özelliğe sahiptir. Mekân mahremiyeti kişiyi çevreleyen fiziki alanı, kişi mahremiyeti yaşam hakkını ve bilgi mahremiyeti de kişiye ait bilgilerin korunmasının gerekliliğini ifade eder. (Zhumagaziyeva & Koç, 2010, s. 114)

Mahremiyet, kültürler ve toplumlar tarafından kabul edilmiş temel insan haklarından biridir. İnsanlar kişisel bilgilerinin adil bir şekilde işlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda yasal güvence altında olmalıdırlar. Bu yasal güvence kamu kurumları tarafından toplanan ve derlenen ve muhafaza edilen kişiye ait tanımlanabilir bilgileri de kapsamalıdır. Elektronik veri yönetimi ve bilgi topluma geçişle birlikte veri toplama, işleme ve saklama işlevleri hızlı bir biçimde artış göstermiştir. Kamudan hizmet alımında ve çeşitli sorumlulukların yerine getirilmesi sırasında devlet kurumları vatandaşlarla ilgili kişisel bilgileri (eğitim, sağlık, mali, vergi, trafik, sabıka kayıtları, ehliyet verileri vb.) toplar ve kullanır. (Tataroğlu, 2013, s. 263)

Kişi mahremiyetinin başkaları tarafından ihlal edilmesinin yanısıra diğer bir problem de bireyin devlet ile ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Kamu hizmeti alımında bireyin hizmete erişim şartlarını ve biçimini devlet belirler ve vatandaş devletin belirlediği bu kurallara uymak zorundadır. Vatandaş hizmet alımı esnasında kişisel bilgilerini eksiksiz olarak devlete iletmek zorundadır. T.C. kimlik numarası, ekonomik durum, yaş, eğitim durumu, banka bilgileri, adres vb. gibi istenen bilgilerin eksik olarak bildirilmesi durumunda vatandaşın devletten istediği hizmetlerin sunumunda sorunlar ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, vatandaşlara ait kişisel bilgiler devletler tarafından bilgi bankaları (MERNİS ADNKS, TAKBİS, SEÇSİS, E-OKUL, YÖKSİS vb.) ve özel veri depolama sistemlerinde toplanır ve kullanılır. Daha önceleri arşivlerde ve kâğıt üzerinde bulunan kişiye ait bilgiler; e-devlet kapsamında birbirine bağlı ağlarla dijital ortamda devasa sistemlerde saklanmaktadır. Her ne kadar devlet tarafından toplanan ve saklanan kişisel bilgilerin güvenliği için gerekli olan önlemler alınsa da teknolojinin doğası gereği, azımsanamayacak miktarda kişisel bilgi üçüncü kişilerin

eline geçebilmektedir. Aynı zamanda, vatandaşlara ait kişisel bilgilerin devlet veya iktidar tarafından da yasal amaçların dışında kullanılma ihtimali de her zaman imkan dâhilindedir. (Tataroğlu, 2013, s. 264)

Bireyselliğin arttığı günümüz toplumlarında özel yaşam ve gizlilik konusundaki duyarlılıkların gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Modernleşme sürecinin sonucunda bireyselleşmenin artmasıyla kişiye ait özel alanlar genişlerken; diğer yandan, teknolojiadaki gelişmeler, sosyal ve kültürel alanlardaki değişimler sonucunda kişiye ait özel alana müdahaleler artarken mahremiyet alanının sınırları da daralmıştır. (Çelikoğlu, 2008, s. 11)

Temel Hak ve Hürriyetler Açısından Mahremiyet

Kişilerin özel yaşamları ile ilgili haklar uluslar arası ve ulusal kanunlarla yasal koruma altına alınmıştır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si' 12. Maddesinde "Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırılamaz. Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır." (www.ombudsman.gov.tr) ifadesi ile özel yaşam ve mahremiyet hakkı dünya çapında koruma altına alınmıştır.

BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin "Mahremiyet hakkı" başlıklı 17. maddesi de benzer bir ifade içermektedir: "Madde 17- Mahremiyet hakkı 1. Hiç kimsenin özel ve aile yaşamına, konutuna veya haberleşmesine keyfi veya hukuka aykırı olarak müdahale edilemez; onuru veya itibarı hukuka aykırı saldırılara maruz bırakılamaz. 2. Herkes bu tür saldırılara veya müdahalelere karşı hukuk tarafından korunma hakkına sahiptir." (www.tbmm.gov.tr)

Avrupa İnsan Hakları Ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi'nin

"Özel ve aile hayatına saygı hakkı"nın yer aldığı 8.maddesine göre; 1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. 2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir. (www.ombudsman.gov.tr)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sını "Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması"nı düzenleyen maddeleri ile özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve haberleşme hürriyeti anayasal güvence altına alınmıştır.

A. Özel hayatın gizliliği MADDE 20- Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizli-

liğine dokunulamaz. Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilenendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

B. Konut dokunulmazlığı MADDE 21- (Değişik: 3/10/2001-4709/6 md.) Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

C. Haberleşme hürriyeti MADDE 22- (Değişik: 3/10/2001-4709/7 md.) Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir. (www.tbmm.gov.tr)

Kişisel Verilerin Korunması ile ilgili Hukuki Düzenlemeler

95/46 / EC sayı ve 24 Ekim 1995 tarihli “Kişisel verilerin işlenmesi ve bu tür verilerin serbest dolaşımına ilişkin olarak bireylerin korunması” ile ilgili Avrupa Birliği Konseyi Ve Avrupa Parlamentosu Direktifi ile kişisel verilerin işlenmesi ve kişisel verilere ait serbest dolaşımın yasal sınırları belirlenmiştir.

Avrupa Birliği Konseyi Ve Avrupa Parlamentosu Direktifine göre; veri işleme sistemlerinin insana hizmet etmek üzere tasarlanması ve kişilerin milliyyetine veya ikametgahlarına bakmaksızın, başta kişisel mahremiyet olmak üzere, temel hak ve özgürlüklerini korumalı ve bireylerin ekonomik ve sosyal ilerlemesine, refahına ve ticari genişlemeye katkıda bulunmalıdır. (2.Madde)

Kişisel verilerin işlenmesi; söz konusu kişisel verilere kolay erişime izin vermek için, otomatik olarak insan müdahalesi olmaksızın işlenen veriler, bireyle-re ilişkin özel kriterlere göre yapılandırılan bir dosyalama sistemi içine alınması veya planlanması durumunda dikkate alınır.(15. Madde)Kişisel verilerin işlenmesi, ilgili bireyler için yasal ve adil olmalıdır; özellikle veriler uygun, ilgili olmalıdır ve işlendikleri amacı aşmamalıdır; bu tür amaçlar açık ve meşru olmalı ve verilerin toplanma zamanında belirlenmelidir; toplama sonrasındaki işleme amaçları, başlangıçta belirtilen amaçlarla uyumsuz olmamalıdır(28. Madde)

Kişisel verilerin işlenmesi, ayrıca veri öznesinin haklarının ve özgürlüklerinin çiğnenmemesi koşuluyla, yasal olması amacıyla, veri öznesinin rızasıyla yürütülmelidir. (30. Madde) Veri öznesinin yaşamı için asıl olan bir menfaati korumak için yapıldığında kişisel verilerin işlenmesi, aynı derecede yasal kabul edilmelidir; (31. Madde) Veri öznesi açık şekilde rıza göstermezse, temel özgürlükleri veya kişisel mahremiyeti ihlal eden yapıdaki veriler işlenmemelidir. (33. Madde). (www.eur-lex.europa.eu)

5809 Elektronik Haberleşme Kanunu ile Kişisel verilerin işlenmesi ve gizliliğin korunması ile ilgili maddeler bazında yer almıştır. Bu maddelere göre; MADDE 51 – (1) (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 9/4/2014 tarihli ve E.: 2013/22 K.: 2014/74 sayılı Kararı ile.;Yeniden düzenleme: 27/3/2015-6639/31 md.)

(1) Kişisel verilerin işlenmesinde; hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olması, doğru ve gerektiğinde güncel olması, belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenmesi, işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olması ile işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilmesi

(2) Elektronik haberleşmenin ve ilgili trafik verisinin gizliliği esas olup, ilgili mevzuatın ve yargı kararlarının öngördüğü durumlar haricinde, haberleşmeye taraf olanların tamamının rızası olmaksızın haberleşmenin dinlenmesi, kaydedilmesi, saklanması, kesilmesi ve takip edilmesi yasaktır.

(3) Elektronik haberleşme şebekeleri, haberleşmenin sağlanması dışında abonelerin/kullanıcıların terminal cihazlarında bilgi saklamak veya saklanan bilgilere erişim sağlamak amacıyla işletmeciler tarafından ancak ilgili abonelerin/kullanıcıların verilerin işlenmesi hakkında açık ve kapsamlı olarak bilgilendirilmeleri ve açık rızalarının alınması kaydıyla kullanılabilir. (www.mevzuat.gov.tr)

Gerek anayasada yer alan maddeler gerek 5809 Elektronik Haberleşme Kanunu'nda yer alan üç madde incelendiğinde kişisel verilerin korunmasına yönelik kanuni güvencenin yetersiz olduğu gözükmemektedir. Anayasada güvence altına alınan "Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması"na yönelik haklar açısından Bu alandaki kanuni eksikliğinin giderilmesi ve hukuki boyut ile ilgili düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Türkiye’de kişisel verilerin korunmasına yönelik kanuni düzenleme yapılması hususu ilk defa Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Katılım Ortaklığı Belgesi’nde belirtilen yasal düzenlemelerden biri olarak gündeme gelmiştir. Kişisel verilerin korunmasına yönelik düzenleme yapılması, katılım ortaklığı belgesinin, adalet, iç işleri, sağlık, iletişim ve ticaret vb. hizmetlerin serbest dolaşımı ile ilgili bölümlerde sıralanan amaçlardan biri olmuştur. 2003 yılı Haziran ayında, kişisel verilerin korunmasına yönelik kanuni düzenleme yapılması hususu Avrupa Birliği Müktesebatı Türkiye Ulusal Programı’na yansıtılmış ve bu çerçevede Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı hazırlanmış fakat yasalasamamıştır. Son olarak Kişisel Verilerin Korunmasına Yönelik Kanun Tasarısı 26.12.2014 tarihinde yasalasması amacıyla TBMM’ye sunulmuştur. (www.tusiad.org.tr)

TBMM’ye sunulan kanun tasarısının 1. Maddesinde “Kanunun amacı, kişisel verilerin işlenmesinde kişinin temel hak ve özgürlüklerini korumak ve kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin uyacakları usul ve esasları düzenlemek” olarak belirtilmiştir.

Kanun tasarısının 4. Maddesinde (1)Kişisel veriler, kanunlarda öngörülen usul ve esaslara uygun olarak işlenebilir. (2) Kişisel verilerin işlenmesinde a) Hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olmak. b) Doğru ve gerektiğinde güncel olmak. c) Belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenmek. ç) İşlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olmak. d) İşlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Kanun tasarısının 5. Maddesinde kişisel verilerin işlenme şartları belirlenmiştir. Bu maddeye göre; (1) Kişisel veriler ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez. (2) Aşağıdaki şartlardan en az birinin varlığı halinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür: a) Kanunlarda açıkça öngörülmesi. b) Fiili imkânsızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukukî geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin veya bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması. c) Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması. ç) Veri sorumlusunun hukukî yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması. d) İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması. e) Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması

Kanun tasarısının 6. Maddesinde ise özel nitelikli kişisel verilerin işlenme şartları belirtilirken (1) Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasî düşüncesi, felsefî inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı veya cinsel hayatıyla ilgili verilerinin, özel nitelikli kişisel veriler olup bunların işlenmesi yasak olduğu belirtilmiştir. (2) Birinci fıkrada belirtilen kişisel verilerin, yeterli önlemlerin alınması şartıyla, aşağıda sayılan hallerde işlenmesi

mümkündür: a) İlgili kişinin açık rızasının bulunması. b) Kanunlarda açıkça öngörülmesi. c) Siyasî parti, vakıf, dernek veya sendika gibi kâr amacı gütmeyen kuruluş ya da oluşumların, tâbi oldukları mevzuata ve amaçlarına uygun olmak, faaliyet alanlarıyla sınırlı olmak ve üçüncü kişilere açıklanmamak kaydıyla kendi üyelerine ve mensuplarına yönelik verilerin işlenmesi. ç) İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması. d) Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlenmesinin zorunlu olması. e) Kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbî teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi ile sağlık hizmetlerinin yönetimi ve finansmanı amacıyla, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişiler tarafından işlenmesi.

Kanun tasarısının 8. Maddesinde ise (1) Kişisel veriler, ilgili kişinin açık rızası olmaksızın üçüncü kişilere ve yurtdışına aktarılamaz hükmü ile kişisel bilgilerin yurtdışına iletilmemesi kanuni güvence altına alınmak istenmektedir.

Kanun tasarısının 9. Maddesinde, (1) Kişisel verilerin elde edilmesi sırasında veri sorumlusu, ilgili kişilere; a) Kendisinin ve varsa temsilcisinin kimliği, b) Kişisel verilerin hangi amaçla işleneceği, c) İşlenen kişisel verilerin kimlere ve hangi amaçla aktarılabilceği, ç) Kişisel veri toplamanın yöntemi ve hukukî sebebi, d) 10 uncu maddede sayılan diğer hakları, konusunda bilgi vermekle yükümlüdür. (2) Kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi ya da anonim hale getirilmesi halinde veri sorumlusu, ilgili kişiyi ayrıca bilgilendirmesi ile ilgili konular yasallaştırılacaktır.

Kanun tasarısının 10. Maddesi ile 1) Herkes, veri sorumlusuna başvurarak kendisiyle ilgili; a) Kişisel veri işlenip işlenmediğini öğrenmek, b) Kişisel verileri işlenmişse buna ilişkin bilgi talep etmek, c) Kişisel verilerin işleme amacı ve bunların amacına uygun kullanılıp kullanılmadığını öğrenmek, ç) Yurtiçinde veya yurtdışında kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişileri bilmek, d) Kişisel verilerin eksik veya yanlış olması hâlinde bunların düzeltilmesini istemek, e) 7 nci maddede öngörülen şartlar çerçevesinde kişisel verilerin silinmesini veya yok edilmesini istemek, f) (d) ve (e) bentleri uyarınca yapılan işlemlerin, kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişilere bildirilmesini istemek, g) İşlenen kişisel verilerin münhasıran otomatik sistemler vasıtasıyla analiz edilmesi. Kişisel verileri kaydedilen ilgili kişinin hakları düzenlenmiştir.

Kanun tasarısının 16. Maddesinde kanuna aykırılık halinde oluşan suçlar ve bu suçların cezalandırma usulleri belirlenmiştir. (1) Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak; kişisel verileri ele geçiren, kaydeden, bir başkasına veren veya yayanlar ya da yok etmeyenler 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümlerine göre cezalandırılır. (2) Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak kişisel verileri depolayan, muhafaza eden, değiştiren, yeniden düzenleyen, açıklayan, elde edilebilir hale getiren, sınıflandıran ya da kullanılmasını

engelleyen veya üçüncü kişilere aktaranlar Türk Ceza Kanununun 135 inci maddesine göre cezalandırılır. (3) 7'nci madde hükümlerine aykırı olarak; kişisel verileri silmeyen veya anonim hale getirmeyenler Türk Ceza Kanununun 138 inci maddesine göre cezalandırılır. (4) Bu maddede tanımlanan veya yollamada bulunulan suçların, bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında, Türk Ceza Kanununun tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. (www2.tbmm.gov.tr)

Kişisel Bilgilerin Toplanması Ve Muhafazası Sorunu

Modern toplumlarda fertler, dünyaya geldikleri andan itibaren sosyal yaşam alanlarının her aşamasında sistematik olarak kayıt altına alınmaktadır. Günümüz enformasyon teknolojileri aracılığıyla, her türlü iletişimin dinlenmesi, ekonomik işlemlerin denetim altına alınması, yapılan analizlerle çıkarılan tüketim/tüketici profillerinin kaydedilmesi ve pazarlanması, şehirlerin kameralarla donatılması, internet kullanım alışkanlıklarının izlenmesi ve elektronik postaların okunması vb. çeşitli yöntem ve araçlarla iktidarlar toplumsal denetim ve gözetimi en üst seviyelere kadar taşımaktadırlar. (Dolgun, 2004, s. 2)

Devletler tarafından, kimlik, sağlık, eğitim, banka bilgileri, çalışma hayatı, seyahat bilgileri, iletişim bilgileri vb. olmak üzere kişiye ait her türlü toplanmakta ve işlenmektedir. Bireyin devlet ile olan ilişkilerinde hizmet alımı esnasında vatandaşlık numarası, en çok talep edilen kişisel bilgidir ve bu bilgiye erişimde oldukça kolaydır. Bir kamu kurumunun internet sitesinin ilgili bölümüne yazılan TC kimlik numarasıyla kişiye ait kimlik bilgilerine erişmek mümkündür. Bu bilgilerle o kişinin adres bilgilerine, vergi numarasına, eğitim durumuna ve çalışma hayatına ait bilgilere de ulaşmak mümkündür.

Vatandaşların kişisel bilgilerinin, farklı devlet kurumlarının internet sitelerinden elde edilmesiyle, kişi hakkında birçok kişisel bilgiye erişmek mümkündür. Üçüncü kişilerin elde ettikleri bilgileri pek çok illegal işlerde kullanması da imkân dâhilindedir. (Tataroğlu, 2013, s. 274) Günümüz bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda kişiye ait bilgilerin elde edilmesi, üçüncü kişilere pazarlanması ve paylaşılması sonucunda mahremiyet sınırları daralmış ve kişi bu tarz müdahaleler sonucunda savunmasız kalmıştır.

Günümüzün yaygın olarak kullanılan internet arama motorlarından biri olan Google, kullanıcıların kullandığı dil gibi temel konulardan, hangi reklamları yararlı bulduğu, çevrimiçi ortamda takip ettiği kişiler veya hangi youtube videolarını beğendiği gibi karmaşık konulara kadar her tür bilgiyi, tüm kullanıcılarına daha iyi hizmetler sunmak amacıyla topladığını belirtmektedir.

İnternet kullanıcıları google ait bir hizmetten faydalanmak istediklerinde bir Google Hesabı'na sahip olmak zorundadırlar. Kullanıcılar tarafından oluşturu-

rulan Google Hesabı ile birlikte depolanmak üzere kullanıcının adı, e-posta adresi, telefon numarası veya kredi kartı gibi kişisel bilgiler istenmektedir. Google tarafından sunulan hizmetler ve paylaşma özelliklerinden tam olarak yararlanmak isteyen kullanıcı; adı ve fotoğrafını içeren, herkes tarafından görülebilir bir google profili oluşturmaktadır.

İnternet kullanıcısı tarafından youtube'da bir video izlendiğinde, google reklamcılık hizmetlerini kullanan bir web sitesi ziyaret edildiğinde veya google içerikleri ve reklamları görüntülediğinde kullanılan hizmetler ve bunların nasıl kullanıldığı ile ilgili bilgiler ve kullanıcının kullandığı cihaza ait bilgiler (örneğin, donanım modeli, işletim sistemi sürümü, ve telefon numarası dahil mobil ağ bilgileri vb.) google tarafından sistematik olarak toplanmaktadır.

İnternet kullanıcıları tarafından Google hizmetleri kullanıldığında veya google tarafından sağlanan içerikler görüntülediğinde, belirli bilgiler google tarafından otomatik olarak toplanıp sunucu günlüklerinde depolanmaktadır. Günlük olarak google tarafından toplanan bilgiler şunları içerir:

Google hizmetinin kullanımı ile ilgili ayrıntılar, (örneğin arama sorguları vb.) kullanıcıya ait telefon numarası, çağrı yapan tarafın numarası, yönlendirilen numaralar, çağrılarının tarihi ve saati, çağrılarının süresi, SMS yönlendirme bilgileri ve çağrılarının türleri gibi telefon günlüğü bilgileri. İnternet protokolü adresi, kilitlenmeler, sistem etkinliği, donanım ayarları, tarayıcı türü, tarayıcı dili, kullanıcının istekte bulunduğu tarih ve saat ile yönlendiren URL'si gibi cihaz etkinlikleriyle ilgili bilgiler. Ayrıca kullanıcının google tarayıcısını veya google hesabını benzersiz olarak tanımlayabilecek çerezler günlük olarak depolanmaktadır. Google otomatikleştirilmiş sistemi ile istenmeyen e-postaların ve kötü amaçlı yazılımların tespit edilmesi ile özelleştirilmiş arama sonuçları ve reklamlar gibi kullanıcıya uygun ürünlerin sağlanması için (e-postalar dâhil olmak üzere) kullanım içeriklerini analiz etmektedir. (www.google.com)

En çok kullanıcı sayısına sahip olan sosyal paylaşım ağlarından biri olan Facebook, bir hesap açılması, içerik oluşturulması veya paylaşılması ve başkalarıyla mesajlaşma ya da iletişim kurma dahil olmak üzere, facebook hizmetlerinin kullanımı sırasında sağlanan içerikleri ve diğer bilgileri toplamaktadır.

Bir fotoğrafın yeri veya bir dosyanın oluşturulduğu tarih gibi, sağlanan içerikteki veya içerik hakkındaki bilgiler, görüntülenen ya da etkileşimde bulunan içerik türleri veya hareketlerin sıklığı ve süresi gibi, facebook hizmetlerinin kullanımı ilgili bilgileri de facebook tarafından toplanmaktadır. Facebook kullanıcı profili bilgileri ile facebook hizmetlerini kullanan kişilere ait bilgilerden, cinsiyet, doğum günü, doğduğu şehir, yaşadığı semt, aile bireyleri, ilişki durumu, ilgilendikleri (erkek/kadın), aradıkları ilişki şekillerini (arkadaşlık, flört, ilişki, çevre edinme), fotoğraf, siyasi görüş, dini inanç, hobi ve ilgi alanları, sev-

diği müzik, film, TV programı, kitap, söz, e-mail adresi, cep telefonu no, ev adresi, eğitim ve iş durumu hakkında detaylı bilgiler elde etmektedir.

Facebook hizmetlerinin kullanımı sırasında, üçüncü kişilerle ilgili bilgiler dahil olmak üzere (örneğin bir fotoğrafın paylaşımı, mesaj gönderimi veya iletişim bilgilerinin yüklenmesi, senkronize edilmesi veya içe aktarımı) sağlanan içerik ve bilgiler de işlenmektedir.

En çok iletişim kurulan kişiler veya paylaşımında bulunulan gruplar gibi, bağlantılı olunan kişi ve gruplar ve onlarla nasıl etkileşimde bulunduğu hakkındaki bilgiler facebook tarafından toplanır. Ayrıca bu bilgilerin bir cihazdan yüklenmesi, senkronize edilmesi veya içe aktarımı (adres defteri gibi) sağlanan iletişim bilgileri de facebook tarafından toplanır.

Facebook tarafından sunulan hizmetlerin alışveriş veya mali işlemler yapmak için kullanımı esnasında (Facebook üzerinden bir şey satın almak, bir oyunda bir şey satın almak veya bağış yapmak gibi), bu alışveriş veya işlem hakkındaki bilgiler facebook tarafından toplanır. Kredi kartı ya da banka kartı numarası veya başka kart bilgisi gibi ödeme bilgileri, diğer hesap ve kimlik doğrulama bilgilerinin yanı sıra fatura, gönderim ve iletişim bilgileri de bunlara dahildir.

Verilen izinlere bağlı olarak, facebook hizmetlerinin yüklendiği ya da bu hizmetlere erişim sağlayan bilgisayarlar, telefonlar ve diğer cihazlar hakkındaki bilgileri toplanmakta ve farklı cihazlardan toplanılan bilgiler birbirleriyle ilişkilendirilebilmektedir. Facebook, sunduğu hizmetlerin kullanıldığı cihazlara ait olmak üzere řu cihaz bilgilerini toplamaktadır: (iletişim sistemi, donanım versiyonu, cihaz ayarları, dosya ve yazılım isimleri ve türleri, pil ve sinyal gücü, cihaz tanımlayıcıları gibi özellikler. Belirli coğrafi konumlar dahil olmak üzere cihaz konumları (örneğin GPS, Bluetooth veya WiFi sinyalleri yoluyla) cep telefonu operatörü veya internet servis sağlayıcısının adı, tarayıcı türü, dil ve zaman dilimi, cep telefonu numarası ve IP adresi gibi bağlantı bilgileri toplanıp veri depolarında muhafaza edilmektedir.

Facebook elde ettiği bilgilerle kullanıcılara hizmet sağlamak, hizmetlerini iyileştirmek ve geliştirmek ve reklam hizmetleri sunmak ve ölçmek amacıyla kullandığını belirtmektedir. (www.facebook.com)

Benzer şekilde yahoo (www.yahoo.com), Hotmail (Windows live) (www.live.com), whatsapp (www.whatsapp.com) vb. bütün uygulamalar ürünlerini sunmanın yanısıra kullanıcıların kişisel bilgilerini düzenli olarak toplamakta, veri bankalarında muhafaza etmekte ve analizler yaparak yeniden üretilmiş olan bilgileri şirketlere ve kurumsal ortaklarına sunmaktadırlar.

Mahremiyet Algısının Değişimi

Basın yayın araçlarındaki çeşitlilik, yaygınlık, sayıca artış ve kontrol mekanizmalarının işlevsel bir şekilde kullanılmaması sonucunda mahremiyet ve özel yaşam alanlarını daraltmaya ve yıkmaya yönelik yayınlar artış göstermiştir. Sinema ve televizyonun başrol oynadığı gösteri çağında birey ve topluma ait mahremiyetin koruyucu zırhı kitle iletişim araçları aracılığıyla kaldırılmıştır.

Televizyon programları ile birlikte günlük hayatımızın en önemli alanlarından biri olan “özel yaşam” (mahremiyet) kavramı da esnekleşmektedir. Bireysel ve toplumsal yaşam alanlarına ait sınır giderek ortadan kalkmakta ve bütün toplum, aynı özel yaşamın özneleri olmakta ve aynı mahremiyeti paylaşmaktadır. Televizyon programlarını izleyenlerin, günlük yaşam kültürü içerisinde hayatlarının şekillendiği, günlük yaşamdaki tutum ve algılarının da değiştiği görülmektedir. (Dağ, 2005, s. 21-22)

“Ülkemizde son yıllarda yayınlanan bazı yarışma programları özel hayatın mahremiyeti konusundaki toplumsal değer yargılarını değişime zorlamakta ve bireylerin toplumsal değerler konusunda çatışmalar yaşamasına yol açmaktadır. Bu tür programların izleyicilerinin önemli bir bölümünde özel hayatların mahremiyetini gözetleyerek kendini rahatlatma eğilimi kışkırtılmaktadır. Bir diğer ifade ile bireylerde ‘röntgencilik’ duygularını açığa çıkarma gibi yayıncılık etiği açısından ahlâki olmayan bir yol reyting uğruna izlenebilmektedir. Oysa insanın bu yönünün açığa çıkması psikiyatride hastalıklı bir ruh hali olarak kabul edilir. Bu programlarda öne çıkan şahsiyetler, ekranlardan görüldükleri kadarıyla, çoğu zaman sağlıklı ruh haline sahip olan ve toplumsal yaşam açısından sağlıklı kişilik özellikleri gösteren kişiler olabilmektedir. Hiç kuşkusuz bu durum bu programların telkine yatkın sürekli izleyicileri için ve özellikle özdeşim kuran çocuk ve ergenler için son derece olumsuz rol modelleri oluşturmaktadır. Toplumca erdem sayılan değerlerin hiçe sayılmasıyla kışkırtılan rekabet ve yarışma ortamı, çoğu da canlı yayınlarda engellenemedi her türlü olumsuzluk ve saldırganlığın ortaya çıkmasına yol açmakta, bu da söz konusu kitle tarafından örnek olarak alınmaktadır.” (Dağ, 2005, s. 23)

Sabah kuşağı kadın programları, yarışma ve eğlence programlarında insanların özel hayatları, mahrem ilişkileri apaçık sergilenmekte ve mahremiyeti teşhir edilen kişi ve yakınları toplum içinde rencide edilmektedir. Sergilenen özel hayat ile birlikte kişinin yakınlarına ait mahrem bilgiler de teşhir edilmektedir. (Dağ, 2005, s. 23)

Televizyon programlarında çıplaklık, evlilik dışı kadın – erkek ilişkileri ve cinselliği ön plana çıkaran tavırlar, tutumlar ve kıyafetler karşısında genel olarak toplumumuzun sistematik olarak duyarsızlaştığı görülmektedir. Cinsellik, gelişimsel olarak belli evrelerden geçerek kavranır. Bu gelişimi göstermemiş

bir çocuğun kavrayamayacağı düzeyde cinsellikle televizyonda karşılaşması, bu konudaki sağlıklı gelişimini çeşitli biçimlerde etkileyebilmektedir. (Dağ, 2005, s. 24)

İnternet kullanıcılarının, haber alma [(haber sitelerinde yer alan magazin ve paparazzi başlıkları altında mahremiyetin teşhirine yönelik sunulan içerikler), (www.posta.com.tr) (www.milliyet.com.tr) (www.hurriyet.com.tr)], e-posta hizmetlerini kullanma (istenmeyen postalarla birlikte gelen talepler, arkadaşlık teklifleri vb.) film, dizi film ve video izleme, online oyun oynama, araştırma yapma vb. amaçlarla sanal alemde gezinirken ziyaret etmiş oldukları web sitesi ve sayfalarda sürekli olarak karşılaştıkları olumsuz içeriklerle kullanıcılara ait mahremiyet algısında değişimler meydana gelmektedir. Sürekli olarak karşılaşılan görüntülerle sunulan içerikler sıradanlaştırılmakta ve normalleştirilmektedir. Ziyaret edilen sitenin google ile reklam sözleşmesi mevcut ise ziyaretçinin isteği dışında reklamlar bilgisayar veya mobil cihazın ekranında belirmektedir. Ayrıca internette gezinti sırasında ziyaret edilen sayfa, indirilen içerik veya çalıştırılan bir uygulama sonucu zararlı yazılım kaynaklı virüsler nedeniyle internete her girişte ekrana müstehcen reklamlar gelmektedir. (www.haber7.com)

Aynı durum internet kullanan çocuk kullanıcıların mahremiyet algıları için de geçerlidir. Çocuklar izledikleri programlardaki ve filmlerdeki karakterlerle kendilerini özdeşleştirdikleri için bu durum çocukların kimlik gelişimini de etkilemektedir. Çocuklar büyüdüklerinde izledikleri programlardaki ve filmlerdeki hayran olduğu kahraman ya da karakter gibi olmak istemektedirler. (Yağlı, 2013, s. 709) Çocuklar için hazırlanmış oyun siteleri ve çizgi filmlerin sunulduğu içerikler incelendiğinde; sunulan içeriklerin çocukların beden ve ruh gelişimlerine dikkate etmedikleri göze çarpmaktadır. Okul öncesi dönemden itibaren sanal alemde gezinen bir çocuğun mahremiyet algısı, ziyaret ettiği sayfalardaki gördüğü ve bilinç altına kaydedilen içeriklerle de şekillenmektedir. Pedagoglara göre mahremiyet eğitiminde; Çocuğun kendi bedeninin özel yerlerini, alanını ve mahremini kavrayabilmesi için öncelikle bu alanın tanımlaması gerekir. İki yaşından itibaren çocuğa vücudunun özel olan bölgeleri, bu bölgeleri gizlemesi gerektiği öğretilmelidir. Bu özel alan ailenin yaşadığı toplum, sahip olduğu kültürel değerler ve inanca göre değişmekle birlikte genel olarak çocuğun cinsel bölgelerini kapsar. Her aile yaşadığı toplum, sahip olduğu kültürel değerler ve inanca göre çocuğun vücudundaki mahrem alanları tanımlayabilir. Bu alanın başkalarından gizlenmesi, anne-baba ve doktorlar dışında bu özel alanlara kimse dokunmaması gerektiği çocuğa öğretilmelidir. (www.pedagojidernegi.com)

Çocuklara yönelik oyun içerikleri sunan sitelerin başında kraloyun.com, oyunlar1.com, oyunskor.com vb. siteler gelmektedir. Bu sitelerden biri olan kral

oyun.com sayfasında, kız oyunları başlığında 3000'den fazla oyun yer almaktadır. Kız oyunları başlığında; dekorasyon, giysi giydirme, makyaj ve süs, yemek ve pasta, bakıcı oyunları, garson ve servis, boyama, sevgi ve resim galerisi başlıklarında 3000'den fazla oyun yer almaktadır. (www.kraloyun.com) Kraloyun.com sitesi yöneticileri çocuk ve aile yapısını önemseyen içeriklere yer verdiklerini, kraloyun.com'da yer alan tüm oyunların, redaksiyonel bakımdan test edilmiş ve çocuklar için zararlı olan tüm içeriklerin kaldırıldığı ve özellikle içeriklerin takip edilip, izlendiği, böylece daha güvenli ve ahlaki değerlerin önemsendiği bir platform oluşturulduğunu ifade etmektedirler. (www.kraloyun.com)

Kraloyun.com kullanıcılarının en az 8 yaşında olması ve 8 yaşından küçük kullanıcıların veli denetiminde sayfalarını kullanmaları gerektiğini kullanım sözleşmesinde belirtir. Ayrıca kraloyun.com, internette sunulan içeriklerin her zaman kraloyun.com'da olduğu gibi çocuklara uygun olmadığından, tüm ailelerin internet kullanımını sırasında çocuklarının yanında bulunmalarını tavsiye etmektedir.

Kraloyun.com sitesi yöneticilerinin çocuk ve aile yapısını önemsediklerini belirtmelerine rağmen, kız çocuklarına yönelik oyunlar incelendiğinde giysi, makyaj ve süs oyunlarında oyuna başlangıçta kız çocukları, sadece iç çamaşırları olan genç kızları giydirmekte, makyaj yapmakta ve süslemektedirler. (www.kraloyun.com) (www.kraloyun.com) Kız çocuklarına yönelik hazırlanan "Dress up Warda" Tesettür Modası isimli oyunun açılış sayfasında makyajlı saçları yandan başörtüsünden taşmış bir genç kız görüntüsü yer alıyor. Play tuşuna basıldıktan sonra kırmızı gece kıyafetiyle giydirilecek kız ekranda beliriyor. Solda yer alan menüden saç sitili ve uygun makyaj seçilip bir sonraki adıma geçiliyor. Son kısımda başörtüsü ve takı seçilip kıyafet giydiriliyor. Background menüsünü tıkladığında deniz kenarında bir camii arka planı ortaya çıkıyor ve giydirilen genç kız caminin önünde yer alıyor. (www.kraloyun.com)

Kraloyun.com kız çocuklarına yönelik oyunlar sevgi kategorisinde; Çarşı Güzeli, Plaj Güzeli, Flört Prensesi, Aşkın Testi, Pou Öpücük, Gizli Öpücük, (site tarafından 16 yaş sınırlaması getirilmiş ve kullanıcı adı ve şifre ile oynanması sağlanmaktadır) (www.kraloyun.com) Zayn Malik Randevu, Okul Güzeli, Prenses Aşk Hikâyesi, Prenses Sevgisi, Okulda Sevgi, Yılbaşı Öpücüğü, Pasaj Güzeli gibi oyunlar yer almaktadır. (www.kraloyun.com) Kraloyun.com'da yer alan oyunlara benzer oyunlar, oyun Skor.com (www.oyunskor.com), oyunlar1.com (www.oyunlar1.com) vb. oyun sitelerinde de yer almaktadır.

Çocuk dünyasını dijitalleştirerek yeniden inşa eden dijital oyunlar, bir boş zaman değerlendirme aracı olmanın yanı sıra aynı zamanda içerdiği şiddet öğeleri ile şiddeti normalleştirebilmektedir. Çocuklar oyunlardaki karakterlerle özdeşleşebilmekte ve mesajın içeriğindeki şiddet öğelerinden etkilenebilmek-

tedirler. Sürekli olarak şiddet içerikli oyun oynayan çocuklar, gündelik hayatta şiddet ve şiddet olmayanın ayrımını fark edememekte ve şiddeti karşılaştığı zorluklar karşısında bir sorun giderme biçimi olarak algılayabilmektedirler. (Karaaslan, 2015, s. 807)

Çizgi film veya çocuklara yönelik programları izlemek veya takip etmek isteyen bir çocuk kullanıcı, internette yer alan çocuklar için hazırlanmış içeriklere erişmek istediğinde herhangi bir arama motoruna çizgi film kelimelerini yazdığında sadece çizgi film yayınlayan sitelere erişebildiği gibi yetişkinler için film, müzik klibi ve dizi filmler yayınlayan sitelere de erişebilmektedir. (www.google.com.tr). Aynı şekilde youtube (<https://www.youtube.com/>) ve dailymotion (<http://www.dailymotion.com/tr>) vb. video sitelerini ziyaret eden çocuk kullanıcılar, sitelerin içeriklerinde yer alan yetişkinlere yönelik video içeriklere erişebilmektedirler. Sanal alemde eriştiği içeriklerin gerçeklik boyutlarını algılayamayan ve zararlarını fark edemeyen çocuk kullanıcılar, görmüş oldukları görüntülerin etkisinde kalmaktadırlar.

Yapılan araştırmalar, insanların, hayatlarının bütün detaylarını tüm dünyayla paylaşmalarını sağlayan Facebook ve Twitter gibi sosyal paylaşım sitelerinin mahremiyet ve gizliliği ortadan kaldırdığını, utanma duygusunu yok ettiğini ve kıskançlık duygusunu derinleştirdiğini iddia etmektedir. Kısacası sosyal ağlar ve sosyal medyanın özellikle internet kullanıcıları üzerinde oldukça etkili olduğu ve onların yaşam tarzlarını, alışkanlıklarını, eğlenme ve öğrenme biçimlerini tamamen etkilediği görülmektedir. Nitekim Facebook, kurumsal misyonunu “dünyanın insanlarını düzenlemek” olarak açıklamıştır. Oldukça çarpıcı olan bu misyon bildirimini Facebook tarafından başarıldığı ve başarılmaya devam edeceği kullanıcı sayısının her geçen gün artmasıyla kanıtlanmıştır. (Kakırman, 2012, s. 541)

Sanal Ortamda Kullanıcıların Mahremiyetlerini Teşhiri

Mahremiyete yönelik tehditlerden biride bizzat kişinin kendisini ifşa etmesidir. Mahremiyet, bizzat kişinin kendisi tarafından da ihlal edilebilir. Kişiler ve söyledikleri ile özel yaşam alanlarını genele açmakta yaptıkları ifşaatlarla da özel yaşam alanlarını sınırlandırabilmektedirler. (Yüksel, 2003, s. 185)

İçinde bulunduğumuz teknoloji çağı günümüz insanını çepeçevre sarmakta, etkisi altına almakta ve biçimlendirmektedir. Günlük yaşantımızın her karesinde teknolojik aletler ve bu aletlerin ürettikleri ürünlere ait izler yer almaktadır. İletişim araçları sahip olduğu nitelikleri sebebiyle, bireylerin amaç, anlam ve değerlerini yeniden tanımlamakta ve kişilerin davranışlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Araçların amaçlara hükmettiği teknoloji ve bilgi

çağımızda, birey için görünür olmak, birileri tarafından takip edilmek ve beğenilmek vazgeçilmez bir durum haline almıştır. İçinde yaşadığımız haz ve hız çağı, iletişim araçları vasıtasıyla bireye görünür olmayı, takip edilmeyi ve beğenilmeyi sürekli olarak aşılacaktır. (Çopur, 2013, s. 16)

Günümüz gelişen ve yaygınlaşan bilgi işleme teknolojisi ile bireyler her an ve her yerde zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın internet kullanarak kendilerine ait mahremiyet unsurlarını sanal ortamda gönüllü olarak paylaşmakta ve ifşa etmektedirler. Günümüz gösteriş toplumunda, iletişim şekillerini ve tutumlarını belirleyen sosyal medya araçları vasıtasıyla bireyler görünür olma, takip edilme arzusuyla kendi mahremlerini ifşa ederek yok etmektedirler. Teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşması sonucu 21. yüzyıl tüketim çağına dönüşmüş ve tüketimin temel öznesi de insanın sahip olduklarını başkalarına göstermesi olmuştur. (Çopur, 2013, s. 19)

Sosyal medyanın gündelik hayatın vazgeçilmez temalarından biri haline gelmesiyle insanlar için, yaptıklarını, düşüncelerini ve toplumsal olaylarla ilgili tepkilerini sosyal medya araçlarıyla paylaşmak veya arkadaşlarının paylaştığı mesajları okumak ve cevaplamak, sosyal medya takipçi sayısını arttırmak için sürekli ilgi çekici mesajlar atmaya çalışmak sıradan bir davranış haline dönüşmüştür. Yapılan eylem ve etkinlikler, sosyal medyada yer alma durumuna göre değerlendirilmektedir. İnternette teknoloji şirketleri aracılığıyla sunulan hizmetlerin kullanımı sırasında kişilerin verdikleri kimlik bilgilerinin toplanması ve işlenmesinin yanısıra, bizzat bireyler sosyal medya hesaplarında kişisel bilgilerini gönüllü olarak paylaşmakta ve bugün bireylere ait mahremiyet, hiçbir kitle iletişim aracında yayınlanmadığı kadar sosyal ağlar aracılığıyla gönüllü ve yaygın bir şekilde sergilenmektedir. (Aydın, 2013, s. 127) Ayrıca sosyal medya hesaplarında görünürlüğü kısıtlama, kişisel bilgilere erişimi sınırlandırma gibi gizlilik ayarları olmasına rağmen çoğu kullanıcılar, bu özellikleri bilmemekte veya önemsememektedirler. (Tüfekçi, 2008, s. 549)

Sanal Ortamda Kişilerin Mahremiyete Yöneltilen Saldırıları

Günümüzde ileri teknolojik araçlar ve olanaklar sayesinde, gizlice dinleme, görüntüleme ve özel belgeleri elde etme yoluyla özel yaşam alanına veya mahremiyete yönelik saldırılar, giderek artmakta ve bu alana ilişkin bilgiler basın-yayın araçları ve internet üzerinden geniş bir kamu kesimine ulaştırılabilmektedir. Bu bağlamda; kişilerin sağlığına, banka hesaplarına, dini inançlarına, siyasal görüşlerine, etnik kökenlerine, cinsel yaşamlarına vb. ilişkin bilgiler çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Kısacası, bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı ve kapsamları gelişmeler sayesinde, mahremiyet hakkı da dahil olmak üzere, kişisel haklara yönelik tehditlerin ve müdahalelerin giderek kolay-

laştığı ve arttığı gözlenmektedir. Üstelik bu tehdit ve müdahaleler genel olarak sanıldığı üzere, sadece devlet birimlerinden değil, özel kişi ve kuruluşlardan da kaynaklanmaktadır. (Yüksel, 2003, s. 210) Bu çerçevede; telefon dinleme, gizli mikrofon ve kamera yerleştirmek yoluyla yapılan kayıtlar ile kişiler hakkında, gerektiğinde kullanılabilen amacıyla dosyalar oluşturulabilmektedir.

Günümüz bilgisayar ve iletişim teknolojileri aracılığıyla bireylerin kimlik bilgilerine, ekonomik verilerine, sağlık problemlerine ve sabıka kayıtlarına vb. bilgilere kolayca erişilebilmektedir. Medya kuruluşları ve kitle iletişim araçları sahip oldukları teknik donanımlar ve yasal boşluklardan dolayı, kişilerin özel bilgilerinin, ilişkilerinin ve fotoğraflarının yayımlanabilmektedir. Yapılan özel yaşam ihlallerinden dolayı ulusal ve uluslararası yasal kuruluşlar kişilik haklarına yönelik saldırılar ve gözetim mekanizmaları karşısında yeterli bir koruma sağlayamamaktadırlar. (Yüksel, 2003, s. 211)

Gelişen ve insanlar tarafından kullanılan her türlü teknolojik iletişim aracı yaşamı kolaylaştırmanın yanısıra özel yaşam alanlarını daraltmakta, kişiye ait bilgilerin toplanmasını, işlenmesini ve bilgi havuzlarında arşivlenmesini de sağlamaktadır. Kontrolü sağlanamayan kişisel verilerle insanlar maddi ve manevi sıkıntıya düşmekte ve tamiri zor bedeller ödemektedirler. Yatak odası görüntüleri, sauna, havuz, masaj salonları vb. yerlerde yapılan gizli çekimler şantaj amaçlı olarak kullanılmaktadır. Diğer yandan kullanılan görüntüleme ve kayıt cihazları, webcam vb. donanımlara ait yazılım açıkları veya bilgisayarlara bulaşan virüsler sebebiyle bilgisayar kapalı dahi olsa kişiye ait görüntüler bilgisi dışında kaydedilmekte ve başkaları tarafından da izlenebilmektedir. (www.shiftdelete.net) (www.hurriyet.com.tr) Diğer yandan akıllı cep telefonları, tabletler, güvenlik kameraları vb. cihazlarla her anımız kayıt altına alınmakta ve bu kayıtlar bireylerin bilgisi dışında sanal alemde yayınlanmaktadır.

Sonuç

İnternet kullanıcılarının, sanal alemde gezinirken ziyaret etmiş oldukları web sitesi ve sayfalarda sürekli olarak karşılaştıkları olumsuz içeriklerle kullanıcılara ait mahremiyet algısında değişimler meydana gelmekte, sürekli olarak karşılaşılan görüntülerle sunulan içerikler sıradanlaştırılmakta ve normalleştirilmektedir. Diğer yandan oyun oynamak veya çizgi film seyretmek amacıyla internet kullanan çocuk kullanıcılar, sanal âlemde eriştikleri içeriklerin gerçeklik boyutlarını algılayamamakta ve zararlarını fark edemeyerek görmüş oldukları görüntülerin etkisinde kalmaktadırlar.

Günümüzde yaygın olarak kullanılan iletişim araçları sahip olduğu nitelikleri sebebiyle, bireylerin amaç, anlam ve değerlerini yeniden tanımlamakta ve

kişilerin davranışlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Araçların amaçlara hükmettiği teknoloji ve bilgi çağımızda, birey için görünür olmak, birileri tarafından takip edilmek ve beğenilmek vazgeçilmez bir durum haline almıştır. İçinde yaşadığımız haz ve hız çağı, iletişim araçları vasıtasıyla bireye görünür olmayı, takip edilmeyi ve beğenilmeyi sürekli olarak aşılacaktır.

Gelişen ve yaygınlaşan bilgi işleme teknolojisi ile bireyler her an ve her yerde zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın internet kullanarak kendilerine ait mahremiyet unsurlarını sanal ortamda gönüllü olarak paylaşmakta ve ifşa etmektedirler. Günümüz gösteriş toplumunda, iletişim şekillerini ve tutumlarını belirleyen sosyal medya araçları vasıtasıyla bireyler görünür olma, takip edilme arzusuyla kendi mahremlerini ifşa ederek yok etmektedirler.

Günümüzde ileri teknolojik araçları ve olanaklar sayesinde, gizlice dinleme, görüntüleme ve özel belgeleri elde etme yoluyla özel yaşam alanına veya mahremiyete yönelik saldırılar, giderek artmakta ve bu alana ilişkin bilgiler basın-yayın araçları ve internet üzerinden geniş bir kamu kesimine ulaştırılabilmektedir. Bu bağlamda; kişilerin sağlığına, banka hesaplarına, dini inançlarına, siyasi görüşlerine, etnik kökenlerine, cinsel yaşamlarına vb. ilişkin bilgiler çeşitli amaçlarla kullanılabilir.

Gelişen ve insanlar tarafından kullanılan her türlü teknolojik iletişim aracı yaşamı kolaylaştırmanın yanısıra özel yaşam alanlarını daraltmakta, kişiye ait bilgilerin toplanmasını, işlenmesini ve bilgi havuzlarında arşivlenmesini de sağlamaktadır. Kontrolü sağlanamayan kişisel verilerle insanlar maddi ve manevi sıkıntıya düşmekte ve tamiri zor bedeller ödemektedirler.

Sonuç olarak gelişen teknoloji ve iletişim araçlarından kaynaklanan kişisel ve toplumsal zararlardan dolayı bu teknolojilerin ve iletişim araçlarının kullanımının kısıtlanması veya engellenmesi yerine toplumun bütün kesimlerinin ilgili teknoloji ve araçların kullanımı hususunda bilinçlendirilmesi ve konu ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Devlet kurumları ve uluslararası şirketler tarafından elde edilen kişisel bilgilerinin kullanılması ve muhafazası sırasında bireyler, uğradıkları veya uğrayacakları zararların telafisi ve tazmini konusunda yasal güvence altında olmalıdırlar.

Her yaş düzeyinde, örgün ve yaygın eğitim kurumları ve günümüz kitle iletişim araçları vasıtası ile bireylere iletişim teknolojileri tanıtılmalı ve bu teknolojinin fayda ve zararları açıklanarak kullanma teknikleri ile ilgili eğitimler verilmelidir. Sosyal medya kullanımı, gizlilik ayarları ve kullanıcı hesaplarını yönetme konularında bilgilendirici bilgiler yazılı, görsel ve sanal medya aracılığıyla işlenerek bireyler bilinçlendirilmeli ve sanal âlemde mahremiyetin paylaşımı sonucunda ortaya çıkması muhtemel zararlar aza indirgenmelidir.

Notlar

(*) Yrd. Doç. Dr., Bozok Ün. İlahiyat Fak. Din Sosyolojisi ABD Öğretim Üyesi
recep.vardi@bozok.edu.tr

Kaynaklar

- Armağan, S. (1976). İslam Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği (Mahfuziyet'i) -Bir İzah Tercümesi-. *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 6 (3-4), 141-168.
- Aydın, B. (2013). Sosyal Medya Mecralarında Mahremiyet Anlayışının Dönüşümü. *İstanbul Arel Üniversitesi, İletişim Fakültesi İletişim Çalışmaları Dergisi* (5), 122-137.
- Çelikoğlu, N. (2008). *Mahremiyet : Kişiyeye Ait Özel Alanlar Tartışması*. İstanbul: İskenderiye Yayınları.
- Çopur, H. (2013). Reklam ve Gösteri(ş) Toplumu. *Diyanet Aylık Dergi* (276), 16-19.
- Dağ, İ. (2005). *Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri*. RTÜK Raporu, Ankara.
- Develioğlu, F. (1970). *Osmanlıca -Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Doğu Matbaası.
- BIBLIOGRAPHY | 1055 Dolgun, U. (2004). Gözetim Toplumunun Yükselişi:Enformasyon Toplumundan Gözetim Toplumuna. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 1-21.
- Güllük, İ. (2014). Avret Mahremiyeti Prensipleri Açısından Görüntü, Gerçeklik, Sanal Âlem ve Cinsellik Üzerine Fikhî Bir Analiz. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* (23), 105-128.
- Kakırman, Y. A. (2012). Sosyal Paylaşım Sitelerinin Dijital Yerlilerin Bilgi Edinme ve Mahremiyet Anlayışına Etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13 (2), 529-542.
- Karaaslan, İ. A. (2015). Dijital Oyunlar ve Dijital Şiddet Farkındalığı: Ebeveyn ve Çocuklar Üzerinde Yapılan Karşılaştırmalı Bir analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (36), 806-818.
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- Tataroğlu, M. (2013). Mahremiyet Sorunlarının Önlenmesinde Mahremiyet Etki Değerlendirmesi. *Yönetim ve Ekonomi*, 20 (1), 263-289.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde Çizgi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8-10 (Sonbahar), 707-719.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet Hakkı ve Sosyo Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 58 (1), 181-213.
- Zhumagazyeva, A., & Koç, F. (2010). Kültürel Etkileşimde Kadınların Giysi Alışkanlıklarındaki Değişimin Mahremiyet Açısından İncelenmesi (Kazakistan ve Türkiye Örneği). *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (2), 113-131.
- <http://www.dailymotion.com/tr>. (Erişim: 28.02.2015
- <https://www.youtube.com/>. (Erişim: 28.02.2015
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31995L0046>
(Erişim: 05.02.2015
- <https://www.facebook.com/privacy/explanation> (Erişim: 17.02.2015)
- <http://www.google.com/chrome/intl/tr/privacy>.(Erişim: 20, 2015)
- <https://www.google.com.tr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=%C3%A7izgi%20film> (Erişim: 21.02.2015)

- <http://www.haber7.com/bilgisayar/haber/1048223-mustehcen-reklamlar-ile-alakali-aciklama> (Erişim: 20.02.2014)
- <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/23369267.asp> (Erişim: 21.02.2015)
- <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/anasayfa/> (Erişim: 22.02.2015)
- <http://www.kraloyun.com/Kiz-Oyunlari> (Erişim: 24.02.2015)
- <http://www.kraloyun.com/Sabit/Kraloyun-Hakkinda> (Erişim: 24.02.2015)
- <http://www.kraloyun.com/Oyun/Pop-Yildizi-Giydir> (Erişim: 24.02.2015)
- <http://www.kraloyun.com/Oyun/Mega-Kis-Modam> (Erişim: 24.02.2015)
- <http://www.kraloyun.com/Oyun/Tesettur-Modasi> (Erişim: 24.02.2015)
- <http://www.kraloyun.com>: <http://www.kraloyun.com/Sevgi-Oyunlari> (Erişim: 24.02.2015)
- <http://www.kraloyun.com>: <http://www.kraloyun.com/Oyun/Gizli-Opucuk> (Erişim: 24.02.2015)
- <http://www.microsoft.com/tr-tr/privacystatement/default.aspx> (Erişim: 20.02.2015)
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5809.pdf> (Erişim: 28.03.2015)
- <http://www.milliyet.com.tr/magazin/> (Erişim: 22.02.2015)
- www.ombudsman.gov.tr/contents/files/688B1--Insan-Haklari-Evrensel-Beyannemesi.pdf (Erişim: 05.02.2015)
- <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/891a2--Insan-Haklari-ve-Temel-Ozgurluklerin-Korunmasina-Iliskin-Sozlesme.pdf> (Erişim: 05.02.2015)
- <http://www.oyunlar1.com/sokakmodasi2.html> (Erişim: 25.02.2015)
- http://www.oyunskor.com/barbie_elbise_giydir.htm (Erişim: 25.02.2015)
- <http://pedagogjidernegi.com/wp-content/uploads/2013/02/cocukta-mahremiyet-egitimi.pdf> (Erişim: 21.02.2015)
- <http://www.posta.com.tr/magazin> (Erişim: 22.02.2015)
- <http://shiftdelete.net/webcaminizi-herkes-izliyor-olabilir-34809> (Erişim: 21.02.2015)
- <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/53-73.pdf> (Erişim: 10.02.2015)
- https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf (Erişim: 10.02.2015)
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55fd4a6f728a47.76396794 (Erişim: 04.02.2015)
- http://www.tusiad.org.tr/__rsc/shared/file/Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Kanunu-Tasarisi-Hakkinda-TUSIAD-Gorusu.pdf (Erişim: 16.02.2015)
- <https://www.whatsapp.com/legal/#Privacy> (Erişim: 20.02.2015)
- <https://policies.yahoo.com/ie/tr/yahoo/privacy/index.htm> (Erişim: 20.02.2015)
- <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-1009.pdf> (Erişim: 16.02.2015)